

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः ॥
हरिः ॐ

5.3 पञ्चमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः - चितीनां त्रि

Contents

5.3 पञ्चमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः - चितीनां निरूपणं

1

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः हरिः ॐ

5.3 पञ्चमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः - चितीनां निरूपणं

5.3 पञ्चमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः - चितीनां निरूपणं

TS 5.3.1.1

उ॒थ्स॒न्नय॒ज्ञ इत्यु॒थ्सन्न॒ - य॒ज्ञः । वै । ए॒षः । यत् । अ॒ग्निः । किम् । वा॒ । अ॒हं । ए॒तस्य॑ ।
क्रि॒यते॑ । किम् । वा॒ । न । यत् । वै । य॒ज्ञस्य॑ । क्रि॒यमा॑णस्य । अ॒न्तर्य॑न्तीत्य॒न्तः - य॒न्ति
। पू॒र्य॑ति । वै । अ॒स्य । तत् । अ॒श्विनीः॑ । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति । अ॒श्विनौ॑ । वै । दे॒वाना॑म् ।
भि॒षजौ॑ । ता॒भ्या॑म् । ए॒व । अ॒स्मै । भे॒ष॒जम् । क॒रोति॑ । प॒ञ्च । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति । पा॒ङ्कः ।
य॒ज्ञः । या॒वान् । ए॒व । य॒ज्ञः । तस्मै॑ । भे॒ष॒जम् । क॒रोति॑ । ऋ॒त॒व्याः॑ । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति
। ऋ॒तूना॑म् । कृ॒त्यै । 1

TS 5.3.1.2

प॒ञ्च । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति । प॒ञ्च । वै । ऋ॒त॒वः । या॒व॒न्तः । ए॒व । ऋ॒त॒वः । ता॒न् ।
क॒ल्प॑यति । स॒मा॒न॒प्र॒भृ॒तय॑ इति॑ स॒मा॒न - प्र॒भृ॒त॒यः । भ॒व॒न्ति । स॒मा॒नो॒द॒र्का॑ इति॑ स॒मा॒न - उ॒द॒र्काः॑
। तस्मा॑त् । स॒मा॒नाः । ऋ॒त॒वः । ए॒केन॑ । प॒देन॑ । व्या॒व॒र्त॒न्त॒ इति॑ वि - आ॒व॒र्त॒न्ते । तस्मा॑त्
। ऋ॒त॒वः । व्या॒व॒र्त॒न्त॒ इति॑ वि-आ॒व॒र्त॒न्ते । प्रा॒ण॒भृ॒त॒ इति॑ प्रा॒ण॒भृ॒तः । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति ।
ऋ॒तु॒षु । ए॒व । प्रा॒णानि॑ति॒ प्र - अ॒नान् । दु॒धा॒ति । तस्मा॑त् । स॒मा॒नाः । स॒न्तः । ऋ॒त॒वः ।
न । जी॒र्य॑न्ति । अथो॒ इति॑ । प्रेति॑ । ज॒न॒यति॑ । ए॒व । ए॒ना॒न् । ए॒षः । वै । वा॒युः । यत् ।

प्राण इति प्र - अ॒नः । यत् । ऋ॒त॒व्याः । उ॒प॒धा॒येत्यु॒प - धायं । प्रा॒ण॒भृ॒त इति प्राण - भृ॒तः । 2

TS 5.3.1.3

उ॒प॒धा॒तीत्यु॒प - दधा॑ति । तस्मा॑त् । सर्वा॑न् । ऋ॒तून् । अ॒न्वि॒ति । वा॒युः । ए॒ति । व॒री॒व॒ति । वृ॒ष्टि॒सनी॑रिति वृष्टि - सनीः । उ॒पे॒ति । दु॒धा॒ति । वृ॒ष्टि॑म् । ए॒व । अ॒वे॒ति । रु॒न्धे । यत् । ए॒क॒धे॒त्ये॒क - धा । उ॒प॒दु॒ह्या॒दित्यु॒प - दु॒ह्यात् । ए॒क॑म् । ऋ॒तु॒म् । व॒रु॒षे॒त् । अ॒नु॒प॒रि॒हा॒र॒मित्य॑नु॒प॒रि॒हा॒र॑म् । सा॒द॒य॒ति । तस्मा॑त् । सर्वा॑न् । ऋ॒तून् । व॒रु॒ष॒ति । यत् । प्रा॒ण॒भृ॒त इति प्राण - भृ॒तः । उ॒प॒धा॒येत्यु॒प - धायं । वृ॒ष्टि॒सनी॑रिति वृष्टि - सनीः । उ॒प॒धा॒तीत्यु॒प - दधा॑ति । तस्मा॑त् । वा॒यु॒प्र॑च्युतेति वा॒यु - प्र॒च्यु॒ता । दि॒वः । वृ॒ष्टिः । ई॒र्ते । प॒शवः॑ । वै । व॒य॒स्याः । ना॒ना॑म॒नस॑ इति ना॒ना - म॒न॒सः । ख॒लु । वै । प॒शवः॑ । ना॒ना॑व्र॒ता इति ना॒ना - व्र॒ताः । ते । अ॒पः । ए॒व । अ॒भी॒ति । स॒म॒न॒स इति स - म॒न॒सः । 3

TS 5.3.1.4

यम् । का॒म॒ये॒त । अ॒प॒शुः । स्या॒त् । इति॑ । व॒य॒स्याः । तस्य॑ । उ॒प॒धा॒येत्यु॒प - धायं । अ॒प॒स्याः । उ॒पे॒ति । दु॒ह्यात् । अ॒स॒ज्ञा॑न॒मित्य॑सं - ज्ञा॒न॒म् । ए॒व । अ॒स्मै । प॒शुभि॑रिति प॒शु॒भिः । क॒रो॒ति । अ॒प॒शुः । ए॒व । भ॒व॒ति । यम् । का॒म॒ये॒त । प॒शुमा॑निति प॒शु - मा॒न् । स्या॒त् । इति॑ । अ॒प॒स्याः । तस्य॑ । उ॒प॒धा॒येत्यु॒प - धायं । व॒य॒स्याः । उ॒पे॒ति । दु॒ह्यात् । स॒ज्ञा॑न॒मिति॑ सं - ज्ञा॒न॒म् । ए॒व । अ॒स्मै । प॒शुभि॑रिति प॒शु - भिः । क॒रो॒ति । प॒शुमा॑निति प॒शु - मा॒न् । ए॒व । भ॒व॒ति । च॒त॒स्रः । पु॒र॒स्ता॑त् । उ॒पे॒ति । दु॒धा॒ति । तस्मा॑त् । च॒त्वा॒रि । च॒क्षु॑षः । रू॒पा॒णि । द्वे इति॑ । शु॒क्ले इति॑ । द्वे इति॑ । कृ॒ष्णे इति॑ । 4

TS 5.3.1.5

मू॒र्ध॒न्व॒ती॒रिति॑ मू॒र्ध॒न्व॒तीः । भ॒व॒न्ति । तस्मा॑त् । पु॒र॒स्ता॑त् । मू॒र्धा । प॒ञ्च । दक्षि॑णायाम् । श्रो॒ण्या॑म् । उ॒पे॒ति । दु॒धा॒ति । प॒ञ्च । उ॒त्त॑रस्या॒मित्यु॒त्त॑रस्या॒म् । तस्मा॑त् । प॒श्चात् ।

वर्षीयान् । पुरस्तात् प्रवण इति पुरस्तात् - प्रवणः । पशुः । वस्तः । वयः । इति । दक्षिणे । अ॒सै । उपेति । दुधाति । वृष्णिः । वयः । इति । उत्तर इत्युत् - तरे । अ॒सौ । एव । प्रतीति । दुधाति । व्याघ्रः । वयः । इति । दक्षिणे । पक्षे । उपेति । दुधाति । सि॒हः । वयः । इति । उत्तर इत्युत् - तरे । पक्षयोः । एव । वीर्यम् । दुधाति । पुरुषः । वयः । इति ( ) । मद्भ्यै । तस्मात् । पुरुषः । पशूनाम् । अधिपतिरित्यधि - पतिः ॥ 5

(कृत्वा - उपधाय प्राणभृतः-समनसः-कृष्णे-पुरुषो वय इति - पञ्च च) (A1)

TS 5.3.2.1

इन्द्रा॑ग्नी इतीन्द्र - अ॒ग्नी । अव्य॑थमानाम् । इति । स्वय॑मा॒तृ॒ण्णामिति॑ स्वयं - आ॒तृ॒ण्णाम् । उपेति । दुधाति । इन्द्रा॑ग्निभ्यामितीन्द्रा॑ग्नि - भ्याम् । वै । इमौ । लोकौ । विधृ॑ताविति वि - धृतौ । अनयोः । लोकयोः । विधृ॑त्या इति वि - धृत्यै । अधृ॑ता । इव । वै । एषा । यत् । मद्भ्य॑मा । चितिः । अ॒न्तरिक्ष॑म् । इव । वै । एषा । इन्द्रा॑ग्नी इतीन्द्र - अ॒ग्नी । इति । आ॒ह । इन्द्रा॑ग्नी इतीन्द्र - अ॒ग्नी । वै । देवाना॑म् । ओजो॑भृतावित्योजः - भृतौ । ओज॑सा । एव । एना॑म् । अ॒न्तरिक्षे॑ । चिनु॑ते । धृत्यै । स्वय॑मा॒तृ॒ण्णामिति॑ स्वयं - आ॒तृ॒ण्णाम् । उपेति । दुधाति । अ॒न्तरिक्ष॑म् । वै । स्वय॑मा॒तृ॒ण्णेति॑ स्वयं-आ॒तृ॒ण्णा । अ॒न्तरिक्ष॑म् । एव । उपेति । धृ॑ते । अश्व॑म् । उपेति । 6

TS 5.3.2.2

ग्रा॒पय॑ति । प्रा॒णमिति॑ प्र - अ॒नम् । एव । अ॒स्याम् । दुधाति । अथो॑ इति । प्रा॒जाप॑त्य इति प्राजा - पत्यः । वै । अश्वः । प्रा॒जाप॑तिनेति प्राजा - पतिना । एव । अ॒ग्निम् । चिनु॑ते । स्वय॑मा॒तृ॒ण्णेति॑ स्वयं - आ॒तृ॒ण्णा । भव॑ति । प्रा॒णाना॑मिति प्र - अनाना॑म् । उ॒त्सृ॑ष्ट्य इत्युत् - सृष्ट्यै । अथो॑ इति । सुव॑र्गस्येति सुवः - गस्यं । लोक॑स्यं । अनु॑ख्यात्या इत्यनु - ख्यात्यै । देवाना॑म् । वै । सुव॑र्गमिति सुवः - गम् । लोक॑म् । य॒ताम् । दिशः । समिति॑ । अ॒व्ली॒यन्त॑

। ते । एताः । दिश्याः । अपश्यन् । ताः । उपेति । अदधत् । तामिः । वै । ते । दिशः । अदहन् । यत् । दिश्याः । उपदधातीत्युप - दधाति । दिशाम् । विधृत्या इति वि - धृत्यै । दश । प्राणभृत इति प्राण - भृतः । पुरस्तात् । उपेति । 7

TS 5.3.2.3

दधाति । नव । वै । पुरुषे । प्राणा इति प्र - अनाः । नाभिः । दशमी । प्राणानिति प्र - अनान् । एव । पुरस्तात् । धत्ते । तस्मात् । पुरस्तात् । प्राणा इति प्र - अनाः । ज्योतिष्मतीम् । उत्तमामित्युत् - तमाम् । उपेति । दधाति । तस्मात् । प्राणानामिति प्र - अनानाम् । वाक् । ज्योतिः । उत्तमेत्युत् - तमा । दश । उपेति । दधाति । दशाक्षरेति दश - अक्षरा । विराडिति वि - राट् । विराडिति वि - राट् । छन्दसाम् । ज्योतिः । ज्योतिः । एव । पुरस्तात् । धत्ते । तस्मात् । पुरस्तात् । ज्योतिः । उपेति । आस्महे । छन्दांसि । पशुषु । आजिम् । अयुः । तान् । बृहती । उदिति । अजयत् । तस्मात् । बारहताः । 8

TS 5.3.2.4

पशवः । उच्यन्ते । मा । छन्दः । इति । दक्षिणतः । उपेति । दधाति । तस्मात् । दक्षिणावृत इति दक्षिणा - आवृतः । मासाः । पृथिवी । छन्दः । इति । पश्चात् । प्रतिष्ठित्या इति प्रति - स्थित्यै । अग्निः । देवता । इति । उत्तरत इत्युत् - तरतः । ओजः । वै । अग्निः । ओजः । एव । उत्तरत इत्युत्-तरतः । धत्ते । तस्मात् । उत्तरतोऽभिप्रयायीत्युत्तरतः - अभिप्रयायी । जयति । षट्त्रिंशदिति षट् - त्रिंशत् । समिति । पद्यन्ते । षट्त्रिंशदक्षरेति षट्त्रिंशत् - अक्षरा । बृहती । बारहताः । पशवः । बृहत्या । एव । अस्मै । पशून् । अवेति । रुन्धे । बृहती । छन्दसाम् । स्वाराज्यमिति स्व - राज्यम् । परीति । इयाय । यस्य । एताः । 9

TS 5.3.2.5

उपधीयन्त इत्युप-धीयन्ते । गच्छति । स्वाराज्यमिति स्व-राज्यम् । सप्त । वालखिल्या इति

वालं - खिल्याः । पुरस्तात् । उपेति । दुधाति । सप्त । पश्चात् । सप्त । वै । शीरूषण्याः । प्राणा इति प्र - अनाः । द्वौ । अवाञ्चौ । प्राणानामिति प्र - अनानाम् । सवीर्यत्वायेति सवीर्य - त्वायं । मूर्द्धा । असि । राट् । इति । पुरस्तात् । उपेति । दुधाति । यन्त्री । राट् । इति । पश्चात् । प्राणानिति प्र - अनान् । एव । अस्मै । समीचः । दुधाति ॥ 10

(अश्वमुप-पुरस्तादुप-बारहता-एता-श्चतुस्त्रिंशच्च) (A2)

TS 5.3.3.1

देवाः । वै । यत् । यज्ञे । अकुर्वत । तत् । असुराः । अकुर्वत । ते । देवाः । एताः । अक्षण्यास्तोमीया इत्यक्षण्या-स्तोमीयाः । अपश्यन् । ताः । अन्यथा । अनूच्येत्यनु - उच्यं । अन्यथा । उपेति । अदधत् । तत् । असुराः । न । अन्ववायन्नित्यनु - अवायन् । ततः । देवाः । अभवन् । परेति । असुराः । यत् । अक्षण्यास्तोमीया इत्यक्षण्या - स्तोमीयाः । अन्यथा । अनूच्येत्यनु - उच्यं । अन्यथा । उपदधातीत्युप-दधाति । भ्रातृव्याभिभूत्या इति भ्रातृव्य - अभिभूत्यै । भवति । आत्मना । परेति । अस्य । भ्रातृव्यः । भवति । आशुः । त्रिवृदिति त्रि - वृत् । इति । पुरस्तात् । उपेति । दुधाति । यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । वै । त्रिवृदिति त्रि - वृत् । 11

TS 5.3.3.2

यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । एव । पुरस्तात् । वीति । यातयति । व्योमेति वि - ओम् । सप्तदश इति सप्त - दशः । इति । दक्षिणतः । अन्नम् । वै । व्योमेति वि - ओम् । अन्नम् । सप्तदश इति सप्त - दशः । अन्नम् । एव । दक्षिणतः । धत्ते । तस्मात् । दक्षिणेन । अन्नम् । अद्यते । धरुणः । एकविंश इत्येक-विंशः । इति । पश्चात् । प्रतिष्ठेति प्रति - स्था । वै । एकविंश इत्येक - विंशः । प्रतिष्ठित्या इति प्रति - स्थित्यै । भान्तः । पञ्चदश इति पञ्च - दशः । इति । उत्तरत इत्युत् - तरतः । ओजः । वै । भान्तः । ओजः ।

पञ्चदश इति पञ्च - दशः । ओजः । एव । उत्तरत इत्युत् - ततः । धत्ते । तस्मात् ।
उत्तरतोऽभिप्रयायीत्युत्तरतः - अभिप्रयायी । जयति । प्रतूर्तिरिति प्र - तूर्तिः । अष्टादश इत्यष्टा
- दशः । इति । पुरस्तात् । 12

TS 5.3.3.3

उपेति । दुधाति । द्वौ । त्रिवृताविति त्रि - वृतौ । अभिपूर्वमित्यभि - पूर्वम् । यज्ञमुख इति
यज्ञ - मुखे । वीति । यातयति । अभिवर्त इत्यभि - वर्तः । सविश इति स-विशः । इति
। दक्षिणतः । अन्नम् । वै । अभिवर्त इत्यभि - वर्तः । अन्नम् । सविश इति स - विशः
। अन्नम् । एव । दक्षिणतः । धत्ते । तस्मात् । दक्षिणेन । अन्नम् । अद्यते । वर्चः ।
द्वाविशः । इति । पश्चात् । यत् । विशतिः । द्वे इति । तेन । विराजाविति वि-राजौ । यत्
। द्वे इति । प्रतिष्ठेति प्रति - स्था । तेन । विराजोरिति वि - राजोः । एव । अभिपूर्वमित्यभि
- पूर्वम् । अन्नाद्य इत्यन्न - अद्ये । प्रतीति । तिष्ठति । तपः । नवदश इति नव - दशः ।
इति । उत्तरत इत्युत् - ततः । तस्मात् । सव्यः । 13

TS 5.3.3.4

हस्तयोः । तपस्वितरु इति तपस्वि - तरुः । योनिः । चतुर्विंश इति चतुः - विंशः ।
इति । पुरस्तात् । उपेति । दुधाति । चतुर्विंशत्यक्षरेति चतुर्विंशति - अक्षरा । गायत्री
। गायत्री । यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । एव । पुरस्तात् ।
वीति । यातयति । गर्भाः । पञ्चविंश इति पञ्च - विंशः । इति । दक्षिणतः । अन्नम्
। वै । गर्भाः । अन्नम् । पञ्चविंश इति पञ्च - विंशः । अन्नम् । एव । दक्षिणतः
। धत्ते । तस्मात् । दक्षिणेन । अन्नम् । अद्यते । ओजः । त्रिणव इति त्रि - नवः ।
इति । पश्चात् । इमे । वै । लोकाः । त्रिणव इति त्रि - नवः । एषु । एव । लोकेषु
। प्रतीति । तिष्ठति । सभरण इति सं - भरणः । त्रयोविंश इति त्रयः - विंशः । इति । 14

TS 5.3.3.5

उत्तरत इत्युत् - त॒रतः । तस्मा॑त् । स॒व्यः । हस्त॑योः । स॒भा॒र्य॑तर॒ इति॑ संभा॒र्य - त॒रः ।
 ऋतुः । ए॒क॒त्रि॒ंश॒ इत्ये॑क - त्रि॒ंशः । इति॑ । पुरस्ता॑त् । उपेति॑ । दुधा॑ति । वाक् ।
 वै । ऋतुः । य॒ज्ञ॒मुख॑मिति॑ य॒ज्ञ - मुख॑म् । वाक् । य॒ज्ञ॒मुख॑मिति॑ य॒ज्ञ - मुख॑म् । ए॒व ।
 पुरस्ता॑त् । वीति॑ । या॒त॒य॒ति । ब्र॒ह्म॒स्य॑ । वि॒ष्टप॑म् । च॒तु॒स्त्रि॒ंश॒ इति॑ चतुः - त्रि॒ंशः ।
 इति॑ । दक्षि॑णतः । अ॒सौ । वै । आ॒दि॒त्यः । ब्र॒ह्म॒स्य॑ । वि॒ष्टप॑म् । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॑समिति॑ ब्रह्म -
 व॒र्च॑सम् । ए॒व । दक्षि॑णतः । ध॒त्ते । तस्मा॑त् । दक्षि॑णः । अ॒र्धः । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॑सित॑र॒ इति॑
 ब्रह्म॑व॒र्च॑सि - त॒रः । प्र॒ति॒ष्ठेति॑ प्रति - स्था । त्र॒य॒स्त्रि॒ंश॒ इति॑ त्रयः-त्रि॒ंशः । इति॑ । प॒श्चात् ।
 प्र॒ति॒ष्ठित्या॑ इति॑ प्र॒ति-स्थि॑त्यै । नाकः॑ । ष॒ट्त्रि॒ंश॒ इति॑ षट्-त्रि॒ंशः । इति॑ । उत्तर॑त इत्युत्-त॒रतः
 । सु॒व॒र्ग॒ इति॑ सुवः - गः । वै ( ) । लो॒कः । नाकः॑ । सु॒व॒र्ग॒स्येति॑ सुवः - ग॒स्य॑ ।
 लो॒क॒स्य॑ । सम॑ष्ट्या॒ इति॑ सं - अ॒ष्ट्यै ॥ आ॒शु - व्यो॑म - ध॒रु॒णो - भा॒न्तः - प्र॒तू॒र्तिर॑-भि॒व॒र्तो
 - व॒र्च - स्त॒पो - यो॒नि - र्ग॒र्भा - ओ॒जः - स॒भ॒र॑णः - ऋतु॑ - ब्र॒ह्म॒स्य॑ - प्र॒ति॒ष्ठा - नाकः॑ - षोड॑श) 3

(वै त्रिवृ - दिति पुरस्ता॑त् - स॒व्य - स्त्रयो॑वि॒ंश॒ इति॑ - सु॒व॒र्गो वै - पञ्च॑ च) (A3)

TS 5.3.4.1

अ॒ग्नेः । भा॒गः । अ॒सि॒ । इति॑ । पुरस्ता॑त् । उपेति॑ । दुधा॑ति । य॒ज्ञ॒मुख॑मिति॑ य॒ज्ञ - मुख॑म्
 । वै । अ॒ग्निः । य॒ज्ञ॒मुख॑मिति॑ य॒ज्ञ-मुख॑म् । दी॒क्षा । य॒ज्ञ॒मुख॑मिति॑ य॒ज्ञ - मुख॑म् । ब्रह्म॑
 । य॒ज्ञ॒मुख॑मिति॑ य॒ज्ञ - मुख॑म् । त्रि॒वृ॒दि॒ति॑ त्रि - वृत् । य॒ज्ञ॒मुख॑मिति॑ य॒ज्ञ-मुख॑म् । ए॒व ।
 पुरस्ता॑त् । वीति॑ । या॒त॒य॒ति । नृ॒चक्ष॑सा॒मिति॑ नृ - चक्ष॑साम् । भा॒गः । अ॒सि॒ । इति॑ ।
 दक्षि॑णतः । शु॒श्रु॒वा॒सः । वै । नृ॒चक्ष॑स॒ इति॑ नृ - चक्ष॑सः । अ॒न्नम् । धा॒ता । जा॒ताय॑ ।
 ए॒व । अ॒स्मै । अ॒न्नम् । अ॒पीति॑ । दुधा॑ति । तस्मा॑त् । जा॒तः । अ॒न्नम् । अ॒त्ति॒ । ज॒नि॒त्रम्
 । स्पृ॒तम् । स॒प्त॒द॒श॒ इति॑ सप्त - द॒शः । स्तो॒मः । इति॑ । आ॒ह॒ । अ॒न्नम् । वै । ज॒नि॒त्रम् । 16

TS 5.3.4.2

अन्नम् । सप्तदश इति सप्त - दशः । अन्नम् । एव । दक्षिणतः । धत्ते । तस्मात् । दक्षिणेन । अन्नम् । अद्यते । मित्रस्य । भागः । असि । इति । पश्चात् । प्राण इति प्र - अनः । वै । मित्रः । अपान इत्यप - अनः । वरुणः । प्राणापानाविति प्राण - अपानौ । एव । अस्मिन् । दुधाति । दिवः । वृष्टिः । वाताः । स्पृताः । एकविंश इत्येक - विंशः । स्तोमः । इति । आह । प्रतिष्ठेति प्रति - स्था । वै । एकविंश इत्येक - विंशः । प्रतिष्ठित्या इति प्रति-स्थित्यै । इन्द्रस्य । भागः । असि । इति । उत्तरत इत्युत् - तरतः । ओजः । वै । इन्द्रः । ओजः । विष्णुः । ओजः । क्षत्रम् । ओजः । पञ्चदश इति पञ्च - दशः । 17

TS 5.3.4.3

ओजः । एव । उत्तरत इत्युत् - तरतः । धत्ते । तस्मात् । उत्तरतोऽभिप्रयायीत्युत्तरतः-अभिप्रयायी । जयति । वसूनाम् । भागः । असि । इति । पुरस्तात् । उपेति । दुधाति । यज्ञमुखमिति यज्ञ-मुखम् । वै । वसवः । यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । रुद्राः । यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । चतुर्विंश इति चतुः - विंशः । यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । एव । पुरस्तात् । वीति । यातयति । आदित्यानाम् । भागः । असि । इति । दक्षिणतः । अन्नम् । वै । आदित्याः । अन्नम् । मरुतः । अन्नम् । गर्भाः । अन्नम् । पञ्चविंश इति पञ्च - विंशः । अन्नम् । एव । दक्षिणतः । धत्ते । तस्मात् । दक्षिणेन । अन्नम् । अद्यते । अदित्यै । भागः । 18

TS 5.3.4.4

असि । इति । पश्चात् । प्रतिष्ठेति प्रति - स्था । वै । अदितिः । प्रतिष्ठेति प्रति - स्था । पूषा । प्रतिष्ठेति प्रति - स्था । त्रिणव इति त्रि - नवः । प्रतिष्ठित्या इति प्रति-स्थित्यै । देवस्य । सवितुः । भागः । असि । इति । उत्तरत इत्युत् - तरतः । ब्रह्म । वै । देवः । सविता । ब्रह्म । बृहस्पतिः । ब्रह्म । चतुष्टोम इति चतुः - स्तोमः । ब्रह्मवर्चसमिति ब्रह्म - वर्चसम् । एव । उत्तरत इत्युत् - तरतः । धत्ते । तस्मात् । उत्तर इत्युत् - तरः । अर्धः । ब्रह्मवर्चसितर

इति ब्रह्मवर्चसि - तुरः । सावित्रवृतीति सावित्र - वृती । भवति । प्रसूत्या इति प्र - सूत्यै । तस्मात् । ब्राह्मणानाम् । उदीची । सनिः । प्रसूतेति प्र - सूता । ध्रुः । चतुष्टोम इति चतुः - स्तोमः । इति । पुरस्तात् । उपेति । दधाति । यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । वै । ध्रुः । 19

TS 5.3.4.5

यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । चतुष्टोम इति चतुः - स्तोमः । यज्ञमुखमिति यज्ञ - मुखम् । एव । पुरस्तात् । वीति । यातयति । यावानाम् । भागः । असि । इति । दक्षिणतः । मासाः । वै । यावाः । अर्द्धमासा इत्यर्द्ध - मासाः । अयावाः । तस्मात् । दक्षिणावृत इति दक्षिणा - आवृतः । मासाः । अन्नम् । वै । यावाः । अन्नम् । प्रजा इति प्र - जाः । अन्नम् । एव । दक्षिणतः । धत्ते । तस्मात् । दक्षिणेन । अन्नम् । अद्यते । ऋभूणाम् । भागः । असि । इति । पश्चात् । प्रतिष्ठित्या इति प्रति - स्थित्यै । विवर्त इति वि - वर्तः । अष्टाचत्वारिंश इत्यष्टा-चत्वारिंशः । इति । उत्तरत इत्युत्-तरतः । अनयोः । लोकयोः । सवीर्यत्वायेति सवीर्य - त्वाय । तस्मात् । इमौ । लोकौ । समावद्वीर्याविति समावत् - वीर्यौ । 20

TS 5.3.4.6

यस्य । मुख्यवतीरिति मुख्य - वृतीः । पुरस्तात् । उपधीयन्त इत्युप - धीयन्ते । मुख्यः । एव । भवति । एति । अस्य । मुख्यः । जायते । यस्य । अन्नवतीरित्यन्न - वृतीः । दक्षिणतः । अत्ति । अन्नम् । एति । अस्य । अन्नाद इत्यन्न - अदः । जायते । यस्य । प्रतिष्ठावतीरिति प्रतिष्ठा - वृतीः । पश्चात् । प्रतीति । एव । तिष्ठति । यस्य । ओजस्वतीः । उत्तरत इत्युत् - तरतः । ओजस्वी । एव । भवति । एति । अस्य । ओजस्वी । जायते । अर्कः । वै । एषः । यत् । अग्निः । तस्य । एतत् । एव । स्तोत्रम् । एतत् । शस्त्रम् । यत् । एषा । विधेति वि - धा । 21

TS 5.3.4.7

विधीयत॑ इति॑ वि - धीय॑ते । अ॒र्के । ए॒व । तत् । अ॒र्क्यम् । अनु॑ । वी॒तिं । धीय॑ते । अ॒त्ति
 । अ॒न्नम् । ए॒तिं । अ॒स्य । अ॒न्नाद॑ इत्य॑न्न - अ॒दः । जा॒यते॑ । यस्य॑ । ए॒षा । वि॒धेति॑ वि -
 धा । विधीय॑त॒ इति॑ वि - धीय॑ते । यः । उ॒ । च॒ । ए॒नाम् । ए॒वम् । वेद॑ । सृ॒ष्टीः । उपे॑ति
 । दु॒धाति॑ । य॒थासृ॑ष्टमि॒ति यथा॑ - सृ॒ष्टम् । ए॒व । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । न । वै । इ॒दम् । दि॒वा ।
 न । न॒क्तम् । आ॒सीत् । अ॒व्यावृ॑त्तमि॒त्यवि॑ - आ॒वृत्त॑म् । ते । दे॒वाः । ए॒ताः । व्यु॑ष्टीरि॒ति वि
 - उ॒ष्टीः । अ॒पश्य॑न् । ताः । उपे॑ति । अ॒दध॑त् । ततः॑ । वै । इ॒दम् ( ) । वी॒तिं । औ॒च्छत्
 । यस्य॑ । ए॒ताः । उ॒प॒धीय॑न्त॒ इत्यु॑प - धीय॑न्ते । वी॒तिं । ए॒व । अ॒स्मै । उ॒च्छ॑ति । अ॒थो
 इति॑ । तमः॑ । ए॒व । अ॒पेति॑ । ह॒ते ॥ (अ॒ग्ने - नृ॑चक्ष॑सां - ज॒नित्रं॑ - मि॒त्र - स्येन्द्र॑स्य - वसू॑ना -
 मादित्या॑ना - म॒दित्यै॑ - दे॒वस्य॑ सवि॒तुः - सा॒वित्र॑व॒ती - ध॒र्त्रो - या॒वा॒ना-मृ॒भूणां॑ - वि॒वर्त॑ - श्व॒तु॒र्दश॑) 4

(वै ज॒नित्रं॑ - पञ्च॑द॒शो - ऽदि॑त्यै भा॒गो - वै ध॒र्त्रः - स॒माव॑द्दी॒र्घ्यै-वि॒धा-त॒तो वा॑ इ॒दं - च॒तु॒र्दश॑
 च) (A4)

TS 5.3.5.1

अ॒ग्ने । जा॒तान् । प्रे॑ति । नु॒दु । नः॑ । स॒प॒त्नान् । इति॑ । पु॒रस्ता॑त् । उपे॑ति । दु॒धाति॑
 । जा॒तान् । ए॒व । भ्रातृ॑व्यान् । प्रे॑ति । नु॒दुते॑ । स॒हसा॑ । जा॒तान् । इति॑ । प॒श्चात् ।
 ज॒निष्य॑मा॒णान् । ए॒व । प्र॒तीति॑ । नु॒दुते॑ । च॒तुश्च॑त्वारि॒ंश इति॑ च॒तुः - च॑त्वारि॒ंशः । स्तोमः॑
 । इति॑ । द॒क्षिण॑तः । ब्र॒ह्मव॑र्च॒समि॑ति ब्र॒ह्म - व॑र्च॒सम् । वै । च॒तुश्च॑त्वारि॒ंश इति॑ च॒तुः -
 च॑त्वारि॒ंशः । ब्र॒ह्मव॑र्च॒समि॑ति ब्र॒ह्म - व॑र्च॒सम् । ए॒व । द॒क्षिण॑तः । ध॒त्ते । तस्मा॑त् । द॒क्षिणः॑
 । अ॒र्धः । ब्र॒ह्मव॑र्च॒सित॑र॒ इति॑ ब्र॒ह्मव॑र्च॒सि - त॒रः । षो॒डशः॑ । स्तोमः॑ । इति॑ । उ॒त्तर॑त इत्यु॑त्
 - त॒रतः॑ । ओजः॑ । वै । षो॒डशः॑ । ओजः॑ । ए॒व । उ॒त्तर॑त इत्यु॑त् - त॒रतः॑ । ध॒त्ते । तस्मा॑त्
 । 23

TS 5.3.5.2

उत्तरतोऽभिप्रयायीत्युत्तरतः - अभिप्रयायी । जयति । वज्रः । वै । चतुश्चत्वारिंश इति चतुः-
चत्वारिंशः । वज्रः । षोडशः । यत् । एते इति । इष्टके इति । उपदधातीत्युप - दधाति
। जातान् । च । एव । जनिष्यमाणान् । च । भ्रातृव्यान् । प्रणुद्येति प्र-नुद्य । वज्रम् ।
अनु । प्रेति । हरति । स्तृत्यै । पुरीषवतीमिति पुरीष-वतीम् । मद्ध्यै । उपेति । दुधाति
। पुरीषम् । वै । मद्ध्यम् । आत्मनः । सात्मानमिति स - आत्मानम् । एव । अग्निम् ।
चिनुते । सात्मेति स - आत्मा । अमुष्मिन् । लोके । भवति । यः । एवम् । वेद ।
एताः । वै । असप्तनाः । नाम । इष्टकाः । यस्य । एताः । उपधीयन्त इत्युप - धीयन्ते । 24

TS 5.3.5.3

न । अस्य । सपत्नः । भवति । पशुः । वै । एषः । यत् । अग्निः । विराज इति वि - राजः
। उत्तमायामित्युत् - तमायाम् । चित्याम् । उपेति । दुधाति । विराजमिति वि - राजम् । एव ।
उत्तमामित्युत् - तमाम् । पशुषु । दुधाति । तस्मात् । पशुमानिति पशु - मान् । उत्तमामित्युत्
- तमाम् । वाचम् । वदति । दशदशेति दश - दश । उपेति । दुधाति । सवीर्यत्वायेति
सवीर्य-त्वायै । अक्षण्या । उपेति । दुधाति । तस्मात् । अक्षण्या । पशवः । अङ्गानि । प्रेति ।
हरन्ति । प्रतिष्ठित्या इति प्रति - स्थित्यै । यानि । वै । छन्दांसि । सुवर्ग्याणीति सुवः - ग्यानि
। आसन्न । तैः । देवाः । सुवर्गमिति सुवः - गम् । लोकम् । आयन् । तेन । ऋषयः । 25

TS 5.3.5.4

अश्राम्यन् । ते । तपः । अतप्यन्त । तानि । तपसा । अपश्यन् । तेभ्यः । एताः ।
इष्टकाः । निरिति । अमिमत् । एवं । छन्दः । वरिवः । छन्दः । इति । ताः । उपेति
। अदुधत् । तामिः । वै । ते । सुवर्गमिति सुवः-गम् । लोकम् । आयन् । यत् । एताः
। इष्टकाः । उपदधातीत्युप - दधाति । यानि । एव । छन्दांसि । सुवर्ग्याणीति सुवः-ग्यानि
। तैः । एव । यजमानः । सुवर्गमिति सुवः - गम् । लोकम् । एति । यज्ञेन । वै ।

प्रजापतिरिति प्रजा - पतिः । प्रजा इति प्र - जाः । असृजत् । ताः । स्तोमभागैरिति स्तोमं - भागैः । एव । असृजत् । यत् । 26

TS 5.3.5.5

स्तोमभागा इति स्तोमं - भागाः । उपदधातीत्युप - दधाति । प्रजा इति प्र - जाः । एव । तत् । यजमानः । सृजते । बृहस्पतिः । वै । एतत् । यज्ञस्य । तेजः । समिति । अभरत् । यत् । स्तोमभागा इति स्तोमं - भागाः । यत् । स्तोमभागा इति स्तोमं - भागाः । उपदधातीत्युप - दधाति । सतेजसमिति स - तेजसम् । एव । अग्निम् । चिनुते । बृहस्पतिः । वै । एताम् । यज्ञस्य । प्रतिष्ठामिति प्रति - स्थाम् । अपश्यत् । यत् । स्तोमभागा इति स्तोमं - भागाः । यत् । स्तोमभागा इति स्तोमं - भागाः । उपदधातीत्युप - दधाति । यज्ञस्य । प्रतिष्ठित्या इति प्रति-स्थित्यै । सप्तसप्तेति सप्त - सप्त । उपेति । दधाति । सवीर्यत्वायेति सवीर्य - त्वायै । तिस्रः । मद्भ्यै । प्रतिष्ठित्या इति प्रति - स्थित्यै ॥ 27

(उत्तरतो धत्ते तस्मा - दुपधीयन्त - ऋषयो - ऽसृजत् यत् - त्रिचत्वारिंशच्च) (A5)

TS 5.3.6.1

रश्मिः । इति । एव । आदित्यम् । असृजत् । प्रेतिरिति प्र - इतिः । इति । धर्मम् । अन्वितिरित्यनु - इतिः । इति । दिवम् । सन्धिरिति सं - धिः । इति । अन्तरिक्षम् । प्रतिधिरिति प्रति - धिः । इति । पृथिवीम् । विष्टुभं इति वि - स्तुभः । इति । वृष्टिम् । प्रवेति प्र - वा । इति । अहः । अनुवेत्यनु-वा । इति । रात्रिम् । उशिक् । इति । वसून् । प्रकेत इति प्र - केतः । इति । रुद्रान् । सुदीतिरिति सु-दीतिः । इति । आदित्यान् । ओजः । इति । पितृन् । तन्तुः । इति । प्रजा इति प्र - जाः । पृतनाषाट् । इति । पशून् । रेवत् । इति । ओषधीः । अभिजिदित्यभि - जित् । असि । युक्तग्रावेति युक्त - ग्रावा । 28

TS 5.3.6.2

इन्द्राय । त्वा । इन्द्रम् । जिन्व । इति । एव । दक्षिणतः । वज्रम् । परीति । औहत् ।
 । अभिजित्या इत्यभि - जित्यै । ताः । प्रजा इति प्र - जाः । अपप्राणा इत्यप - प्राणाः ।
 असृजत् । तासु । अधिपतिरित्यधि-पतिः । असि । इति । एव । प्राणमिति प्र-अनम् ।
 अदधात् । यन्ता । इति । अपानमित्यप - अनम् । सः सर्प इति सं - सर्पः । इति । चक्षुः ।
 । वयोधा इति वयः - धाः । इति । श्रोत्रम् । ताः । प्रजा इति प्र - जाः । प्राणतीरिति प्र -
 अनतीः । अपानतीरित्यप - अनतीः । पश्यन्तीः । शृण्वतीः । न । मिथुनी । अभवत् ।
 तासु । त्रिवृदिति त्रि - वृत् । असि । इति । एव । मिथुनम् । अदधात् । ताः । प्रजा इति
 प्र-जाः । मिथुनी । 29

TS 5.3.6.3

भवन्तीः । न । प्रेति । अजायन्त । ताः । सः रोह इति सं - रोहः । असि । नीरोह इति
 निः - रोहः । असि । इति । एव । प्रेति । अजनयत् । ताः । प्रजा इति प्र - जाः ।
 प्रजाता इति प्र-जाताः । न । प्रतीति । अतिष्ठत् । ताः । वसुकः । असि । वेषश्रिरिति
 वेष-श्रिः । असि । वस्यष्टिः । असि । इति । एव । एषु । लोकेषु । प्रतीति । अस्थापयत् ।
 । यत् । आह । वसुकः । असि । वेषश्रिरिति वेष - श्रिः । असि । वस्यष्टिः । असि ।
 इति । प्रजा इति प्र - जाः । एव । प्रजाता इति प्र - जाताः । एषु । लोकेषु । प्रतीति ।
 स्थापयति । सात्मेति स - आत्मा । अन्तरिक्षम् ( ) । रोहति । सप्राण इति स - प्राणः ।
 अमुष्मिन् । लोके । प्रतीति । तिष्ठति । अव्यर्धुक इत्यवि - अर्धुकः । प्राणापानाभ्यामिति
 प्राण - अपानाभ्याम् । भवति । यः । एवम् । वेद ॥ 30

(युक्तग्रावा - प्रजा मिथुन्य - न्तरिक्षं - द्वादश च) (A6)

TS 5.3.7.1

नाकसद्भिरिति नाकसत् - भिः । वै । देवाः । सुवर्गमिति सुवः - गम् । लोकम् । आयत् ।
 । तत् । नाकसदामिति नाक - सदाम् । नाकसत्त्वमिति नाकसत् - त्वम् । यत् । नाकसद

इति॑ नाक - सदः । उ॒प॒द॒धा॒तीत्यु॑प - दधा॑ति । ना॒क॒स॒द्भिरि॑ति॑ नाक॒सत् - भिः । ए॒व । तत् । यज॑मानः । सु॒व॒र्गमि॑ति॑ सु॒वः-ग॑म् । लो॒कम् । ए॒ति । सु॒व॒र्ग इति॑ सु॒वः-गः । वै । लो॒कः । नाकः । यस्य॑ । ए॒ताः । उ॒प॒धी॒यन्त॑ इत्यु॑प - धी॒यन्ते॑ । न । अ॒स्मै । अक॑म् । भ॒वति॑ । य॒ज॒मा॒ना॒य॒त॒नमि॑ति॑ यज॑मान - आ॒य॒त॒नम् । वै । ना॒क॒स॒द् इति॑ नाक - सदः । यत् । ना॒क॒स॒द् इति॑ नाक - सदः । उ॒प॒द॒धा॒तीत्यु॑प - दधा॑ति । आ॒य॒त॒न॒मित्या॑ - य॒त॒नम् । ए॒व । तत् । यज॑मानः । कुरु॑ते । पृ॒ष्ठाना॑म् । वै । ए॒तत् । तेजः॑ । संभृ॑तमि॒ति सं - भृ॑तम् । यत् । ना॒क॒स॒द् इति॑ नाक - सदः । यत् । ना॒क॒स॒द् इति॑ नाक - सदः । 31

TS 5.3.7.2

उ॒प॒द॒धा॒तीत्यु॑प - दधा॑ति । पृ॒ष्ठाना॑म् । ए॒व । तेजः॑ । अवे॑ति । रु॒न्धे । प॒ञ्च॒चोडा॑ इति॑ पञ्च - चोडाः॑ । उपे॑ति । दु॒धा॒ति । अ॒प्सर॑सः । ए॒व । ए॒नम् । ए॒ताः । भू॒ताः । अ॒मुष्मि॑न् । लो॒के । उपे॑ति । शे॒रे । अथो॑ इति॑ । त॒नू॒पा॒नी॒रिति॑ तनू - पानीः॑ । ए॒व । ए॒ताः । यज॑मानस्य । यम् । द्वि॒ष्यात् । तम् । उ॒प॒द॒ध॒दित्यु॑प - दध॑त् । ध्या॒येत् । ए॒ताभ्यः॑ । ए॒व । ए॒नम् । दे॒वता॑भ्यः । ए॒ति । वृ॒श्च॒ति । ता॒जक् । आ॒र्तिम् । ए॒ति । ऋ॒च्छ॒ति । उत्त॑रा इत्यु॑त् - त॒राः । ना॒क॒स॒द्भ्य इति॑ नाक॒सत्-भ्यः॑ । उपे॑ति । दु॒धा॒ति । यथा॑ । जा॒याम् । आ॒नी॒येत्या॑ - नीयं । गृ॒हेषु॑ । नि॒षा॒द॒य॒तीति॑ नि - सा॒द॒याति॑ । ता॒दृक् । ए॒व । तत् । 32

TS 5.3.7.3

प॒श्चात् । प्राची॑म् । उ॒त्त॒मा॒मित्यु॑त् - त॒माम् । उपे॑ति । दु॒धा॒ति । तस्मा॑त् । प॒श्चात् । प्राची॑ । प॒त्नी । अ॒न्वि॒ति । आ॒स्ते । स्व॒य॒मा॒तृ॒ण्णामि॑ति॑ स्वयं - आ॒तृ॒ण्णाम् । च । वि॒क॒र्णीमि॑ति॑ वि - क॒र्णीम् । च । उ॒त्त॒मे॒ इत्यु॑त् - त॒मे । उपे॑ति । दु॒धा॒ति । प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒नः । वै । स्व॒य॒मा॒तृ॒ण्णेति॑ स्वयं - आ॒तृ॒ण्णा । आयुः॑ । वि॒क॒र्णीमि॑ति॑ वि - क॒र्णी । प्रा॒णमि॑ति॑ प्र - अ॒नम् । च । ए॒व । आयुः॑ । च । प्रा॒णाना॑मि॒ति प्र - अ॒नाना॑म् । उ॒त्त॒मा॒वित्यु॑त् - त॒मौ । ध॒त्ते । तस्मा॑त् । प्रा॒ण इति॑ प्र - अ॒नः । च । आयुः॑ । च । प्रा॒णाना॑मि॒ति प्र - अ॒नाना॑म् । उ॒त्त॒मा॒वित्यु॑त्

- तमौ । न । अन्याम् । उत्तरामित्युत् - तराम् । इष्टकाम् । उपेति । दुद्ध्यात् । यत् ।
अन्याम् । उत्तरामित्युत् - तराम् । इष्टकाम् । उपदुद्ध्यादित्युप - दुद्ध्यात् । पशूनाम् । 33

TS 5.3.7.4

च । यजमानस्य । च । प्राणमिति प्र - अनम् । च । आयुः । च । अपीति । दुद्ध्यात् ।
तस्मात् । न । अन्या । उत्तरेत्युत्-तरा । इष्टका । उपधेयेत्युप - धेया । स्वयमातृणामिति
स्वयं - आतृणाम् । उपेति । दुधाति । असौ । वै । स्वयमातृणोति स्वयं - आतृणा ।
अमूम् । एव । उपेति । धत्ते । अश्वम् । उपेति । घ्रापयति । प्राणमिति प्र - अनम् ।
एव । अस्याम् । दुधाति । अथो इति । प्राजापत्य इति प्राजा - पत्यः । वै । अश्वः ।
प्राजापतिनेति प्राजा - पतिना । एव । अग्निम् । चिनुते । स्वयमातृणोति स्वयं - आतृणा ।
भवति । प्राणानामिति प्र - अनानाम् । उथ्सृष्ट्या इत्युत् - सृष्ट्यै । अथो इति । सुवर्गस्येति
सुवः - गस्यं । लोकस्यं । अनुख्यात्या इत्यनु - ख्यात्यै । एषा । वै ( ) । देवानाम् ।
विक्रान्तिरिति वि - क्रान्तिः । यत् । विकर्णीति वि - कर्णी । यत् । विकर्णीमिति वि - कर्णीम् ।
उपदधातीत्युप - दधाति । देवानाम् । एव । विक्रान्तिमिति वि- क्रान्तिम् । अनु । वीति ।
क्रमते । उत्तरत इत्युत् - तरतः । उपेति । दुधाति । तस्मात् । उत्तरत उपचार इत्युत्तरतः
- उपचारः । अग्निः । वायुमतीति वायु - मती । भवति । समिद्ध्या इति सं - इद्ध्यै ॥ 34

(संभृतं यन्नाकसदो यन्नाकसदु - स्तत् - पशूना-मेषा वै-द्वाविंशतिश्च) (A7)

TS 5.3.8.1

छन्दांसि । उपेति । दुधाति । पशवः । वै । छन्दांसि । पशून् । एव । अवेति । रुन्धे
। छन्दांसि । वै । देवानाम् । वामम् । पशवः । वामम् । एव । पशून् । अवेति । रुन्धे
। एताम् । ह । वै । यस्सेन इति यज्ञ - सेनः । चैत्रियायणः । चितिम् । विदाम् । चकार
। तया । वै । सः । पशून् । अवेति । अरुन्ध । यत् । एताम् । उपदधातीत्युप - दधाति

। प॒शून् । ए॒व । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । गा॒य॒त्रीः । पु॒रस्ता॑त् । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति । तेजः॑ । वै ।
गा॒य॒त्री । तेजः॑ । ए॒व । 35

TS 5.3.8.2

मु॒ख॒तः । ध॒त्ते । मू॒र्ध॒न्वती॑रिति॑ मू॒र्ध॒न् - वतीः॑ । भ॒व॒न्ति । मू॒र्ध॒नम् । ए॒व । ए॒नम् ।
स॒मा॒ना॒नम् । क॒रो॒ति । त्रि॒ष्टु॒भः । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति । इ॒न्द्रि॒यम् । वै । त्रि॒ष्टु॒क् । इ॒न्द्रि॒यम् ।
ए॒व । म॒द्भ॒य॒तः । ध॒त्ते । ज॒गतीः॑ । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति । जा॒गताः॑ । वै । प॒श॒वः । प॒शून् ।
ए॒व । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । अ॒नु॒ष्टु॒भ॒ इत्य॑नु - स्तु॒भः । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति । प्रा॒णा इति॑ प्र - अ॒नाः ।
वै । अ॒नु॒ष्टु॒बि॒त्य॑नु - स्तु॒प् । प्रा॒णाना॑मिति॑ प्र - अ॒नाना॑म् । उ॒थ्सृ॑ष्ट्या॒ इत्यु॑त् - सृ॒ष्ट्यै । बृ॒हतीः॑
। उ॒ष्णि॒हाः । प॒ङ्कीः । अ॒क्षर॑प॒ङ्कीरि॒त्यक्ष॑र - प॒ङ्कीः । इति॑ । वि॒षु॒रूपा॑णीति॑ वि॒षु - रू॒पाणि॑
। छ॒न्दा॑सि । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति । वि॒षु॒रूपा॑ इति॑ वि॒षु - रू॒पाः । वै । प॒श॒वः । प॒श॒वः । 36

TS 5.3.8.3

छ॒न्दा॑सि । वि॒षु॒रूपा॑निति॑ वि॒षु - रू॒पान् । ए॒व । प॒शून् । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे । वि॒षु॒रूप॑मिति॑
वि॒षु॒रूप॑म् । अ॒स्य । गृ॒हे । दृ॒श्य॒ते । य॒स्य । ए॒ताः । उ॒प॒धी॒यन्त॑ इत्यु॑प - धी॒यन्ते॑ । यः
। उ॒ । च॒ । ए॒नाः । ए॒वम् । वे॒द । अ॒ति॒च्छ॒न्दस॑मित्यति॑ - छ॒न्द॒सम् । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति
। अ॒ति॒च्छ॒न्दा॑ इत्यति॑ - छ॒न्दाः । वै । स॒र्वाणि॑ । छ॒न्दा॑सि । स॒र्वेभिः॑ । ए॒व । ए॒नम् ।
छ॒न्दो॑भिरिति॑ छ॒न्दः॑-भिः । चि॒नु॒ते । व॒ष्म । वै । ए॒षा । छ॒न्द॑साम् । यत् । अ॒ति॒च्छ॒न्दा॑
इत्यति॑ - छ॒न्दाः । यत् । अ॒ति॒च्छ॒न्दस॑मित्यति॑ - छ॒न्द॒सम् । उ॒प॒द॒धा॒तीत्यु॑प - द॒धा॒ति । व॒ष्म
। ए॒व । ए॒नम् । स॒मा॒ना॒नम् । क॒रो॒ति । द्वि॒पदा॑ इति॑ द्वि - प॒दाः । उ॒पेति॑ । दु॒धा॒ति ।
द्वि॒पादि॑ति॑ द्वि - पा॒त् । य॒ज॑मानः ( ) । प्र॒ति॒ष्ठि॒त्या इति॑ प्र॒ति - स्थि॒त्यै ॥ 37

(तेज ए॒व - प॒श॒वः प॒श॒वो - य॒ज॑मान - ए॒क॑ञ्च) (A8)

TS 5.3.9.1

सर्वाभ्यः । वै । देवताभ्यः । अग्निः । चीयते । यत् । सयुज इति स - युजः । न । उपदुद्ध्यादित्युप - दुध्यात् । देवताः । अस्य । अग्निम् । वृञ्जीरन् । यत् । सयुज इति स - युजः । उपदधातीत्युप - दधाति । आत्मना । एव । एनम् । सयुजमिति स-युजम् । चिनुते । न । अग्निना । वीति । ऋद्धयते । अथो इति । यथा । पुरुषः । स्नावभिरिति स्नाव - भिः । संतत इति सं-ततः । एवम् । एव । एताभिः । अग्निः । संतत इति सं-ततः । अग्निना । वै । देवाः । सुवर्गमिति सुवः - गम् । लोकम् । आयन् । ताः । अमूः । कृत्तिकाः । अभवन् । यस्य । एताः । उपधीयन्त इत्युप - धीयन्ते । सुवर्गमिति सुवः - गम् । एव । 38

TS 5.3.9.2

लोकम् । एति । गच्छति । प्रकाशमिति प्र-काशम् । चित्रम् । एव । भवति । मण्डलेष्टका इति मण्डल - इष्टकाः । उपेति । दुधाति । इमे । वै । लोकाः । मण्डलेष्टका इति मण्डल - इष्टकाः । इमे । खलु । वै । लोकाः । देवपुरा इति देव-पुराः । देवपुरा इति-पुराः । एव । प्रेति । विशति । न । आर्तिम् । एति । ऋच्छति । अग्निम् । चिक्यानः । विश्वज्योतिष इति विश्व - ज्योतिषः । उपेति । दुधाति । इमान् । एव । एताभिः । लोकान् । ज्योतिष्मतः । कुरुते । अथो इति । प्राणानिति प्र - अनान् । एव । एताः । यजमानस्य । दादृति । एताः । वै । देवताः । सुवर्ग्या इति सुवः - ग्याः । ताः । एव ( ) । अन्वारभ्येत्यनु - आरभ्य । सुवर्गमिति सुवः - गम् । लोकम् । एति ॥ 39

(सुवर्गमेव - ता एव - चत्वारि च) (A9)

TS 5.3.10.1

वृष्टिसनीरिति वृष्टि - सनीः । उपेति । दुधाति । वृष्टिम् । एव । अवेति । रुन्धे । यत् । एकधेत्येक - धा । उपदुद्ध्यादित्युप - दुद्ध्यात् । एकम् । ऋतुम् । वरुषेत् । अनुपरिहारमित्यनु

- परिहारम् । सादुयति । तस्मात् । सर्वान् । ऋतून् । वरूषति । पुरोवातसनिरिति पुरोवात
 - सनिः । असि । इति । आह । एतत् । वै । वृष्ट्यै । रूपम् । रूपेण । एव । वृष्टिम् ।
 अवेति । रुन्धे । संयानीभिरिति सं - यानीभिः । वै । देवाः । इमान् । लोकान् । समिति
 । अयुः । तत् । संयानीनामिति सं - यानीनाम् । संयानित्वमिति संयानि - त्वम् । यत् ।
 संयानीरिति सं - यानीः । उपदधातीत्युप - दधाति । यथा । अस्वित्युप - सु । नावा ।
 संयातीति सं - याति । एवम् । 40

TS 5.3.10.2

एव । एताभिः । यजमानः । इमान् । लोकान् । समिति । याति । प्लवः । वै । एषः । अग्नेः
 । यत् । संयानीरिति सं - यानीः । यत् । संयानीरिति सं - यानीः । उपदधातीत्युप-दधाति ।
 प्लवम् । एव । एतम् । अग्नये । उपेति । दुधाति । उत । यस्य । एतासु । उपहितास्वित्युप
 - हितासु । आपः । अग्निम् । हरन्ति । अहतः । एव । अस्य । अग्निः । आदित्येष्टका
 इत्यादित्य - इष्टकाः । उपेति । दुधाति । आदित्याः । वै । एतम् । भूत्यै । प्रतीति ।
 नुदन्ते । यः । अलम् । भूत्यै । सन् । भूतिम् । न । प्राप्नोतीति प्र - आप्नोति । आदित्याः
 । 41

TS 5.3.10.3

एव । एनम् । भूतिम् । गमयन्ति । असौ । वै । एतस्य । आदित्यः । रुचम् । एति ।
 दुत्ते । यः । अग्निम् । चित्वा । न । रोचते । यत् । आदित्येष्टका इत्यादित्य - इष्टकाः ।
 उपदधातीत्युप - दधाति । असौ । एव । अस्मिन् । आदित्यः । रुचम् । दुधाति । यथा ।
 असौ । देवानाम् । रोचते । एवम् । एव । एषः । मनुष्याणाम् । रोचते । घृतेष्टका इति
 घृत - इष्टकाः । उपेति । दुधाति । एतत् । वै । अग्नेः । प्रियम् । धाम । यत् । घृतम् ।
 प्रियेण । एव । एनम् । धाम्ना । समिति । अर्धयति । 42

TS 5.3.10.4

अथो॒ इति॑ । तेज॑सा । अनु॒परि॒हार॑मित्यनु - परि॒हार॑म् । सा॒दुय॑ति । अप॑रि॒वर्ग॑मित्यपरि - वर्ग॑म् ।
 ए॒व । अ॒स्मिन् । तेजः॑ । द॒धाति॑ । प्र॒जाप॑तिरिति॑ प्र॒जा - प॒तिः । अ॒ग्निम् । अ॒चिनु॑त् ।
 सः । यश॑सा । वी॒ति । आ॒र्ध्व॑त् । सः । ए॒ताः । यशो॑दा इति॑ यशः - दाः । अ॒पश्य॑त् ।
 ताः । उपे॑ति । अ॒धत्त॑ । ताभिः॑ । वै । सः । यशः॑ । आ॒त्मन् । अ॒धत्त॑ । यत् । यशो॑दा
 इति॑ यशः - दाः । उप॑दधा॒तीत्यु॑प - दधा॑ति । यशः॑ । ए॒व । ताभिः॑ । यज॑मानः । आ॒त्मन्
 । ध॒त्ते । पञ्च॑ । उपे॑ति । द॒धाति॑ । पा॒ङ्क्तः । पुरु॑षः । या॒वान् । ए॒व । पुरु॑षः । तस्मिन् ।
 यशः॑ । द॒धाति॑ ॥ 43

(एवं - प्राप्नोत्यादित्या - अर्धयत्ये - कान्न पञ्चाशच्च) (A10)

TS 5.3.11.1

दे॒वा॒सुरा॑ इति॑ दे॒व-अ॒सुराः॑ । संय॑त्ता इति॑ सं - य॒त्ताः । आ॒सन् । कनी॑याश्सः । दे॒वाः ।
 आ॒सन् । भूया॑श्सः । अ॒सुराः॑ । ते । दे॒वाः । ए॒ताः । इष्ट॑काः । अ॒पश्य॑न् । ताः ।
 उपे॑ति । अ॒दध॑त् । भूय॑स्कृदिति॑ भूयः - कृत् । अ॒सि । इति॑ । ए॒व । भूया॑श्सः । अ॒भव॑न् ।
 । वन॑स्पति॒भिरिति॑ वन॑स्पति - भिः । ओष॑धी॒भिरित्योष॑धि - भिः । व॒रिव॑स्कृदिति॑ वरि॒वः -
 कृत् । अ॒सि । इति॑ । इ॒माम् । अ॒जय॑न् । प्राची॑ । अ॒सि । इति॑ । प्राची॑म् । दि॒शम् ।
 अ॒जय॑न् । ऊ॒र्ध्वा । अ॒सि । इति॑ । अ॒मूम् । अ॒जय॑न् । अ॒न्तरि॑क्षसदित्यन्तरि॑क्ष - सत् ।
 । अ॒सि । अ॒न्तरि॑क्षे । सी॒दु । इति॑ । अ॒न्तरि॑क्षम् । अ॒जय॑न् । ततः॑ । दे॒वाः । अ॒भव॑न् । 44

TS 5.3.11.2

परे॑ति । अ॒सुराः॑ । यस्य॑ । ए॒ताः । उप॑धी॒यन्त॑ इत्यु॑प - धी॒यन्ते॑ । भू॒यान् । ए॒व । भ॒वति॑ ।
 । अ॒भीति॑ । इ॒मान् । लो॒कान् । ज॒यति॑ । भ॒वति॑ । आ॒त्मना॑ । परे॑ति । अ॒स्य । भ्रातृ॑व्यः ।
 । भ॒वति॑ । अ॒प्सुष॑दित्यप्सु - सत् । अ॒सि । श्ये॒नस॑दिति॑ श्येन - सत् । अ॒सि । इति॑ ।
 । आ॒ह । ए॒तत् । वै । अ॒ग्नेः । रू॒पम् । रू॒पेण॑ । ए॒व । अ॒ग्निम् । अ॒वेति॑ । रु॒न्धे ।

पृथिव्याः । त्वा । द्रविणे । सादयामि । इति । आह । इमान् । एव । एताभिः । लोकान् । द्रविणावत् इति द्रविण - वतः । कुरुते । आयुष्याः । उपेति । दधाति । आयुः । एव । 45

TS 5.3.11.3

अस्मिन् । दधाति । अग्ने । यत् । ते । परम् । हत् । नाम । इति । आह । एतत् । वै । अग्नेः । प्रियम् । धाम । प्रियम् । एव । अस्य । धाम । उपेति । आप्नोति । तौ । एति । इहि । समिति । रभावहै । इति । आह । वीति । एव । एनेन । परीति । धत्ते । पाञ्चजन्येष्विति पाञ्च - जन्येषु । अपीति । एधि । अग्ने । इति । आह । एषः । वै । अग्निः । पाञ्चजन्य इति पाञ्च - जन्यः । यः । पञ्चचितीक इति पञ्च-चितीकः । तस्मात् । एवम् । आह । ऋतव्याः । उपेति ( ) । दधाति । एतत् । वै । ऋतूनाम् । प्रियम् । धाम । यत् । ऋतव्याः । ऋतूनाम् । एव । प्रियम् । धाम । अवेति । रुन्धे । सुमेक इति सु - मेकः । इति । आह । सँवत्सर इति सं - वत्सरः । वै । सुमेक इति सु - मेकः । सँवत्सरस्येति सं - वत्सरस्य । एव । प्रियम् । धाम । उपेति । आप्नोति ॥ 46

(अभेव - न्नायुरेव - त्रव्या उप - षड्विंशतिश्च) (A11)

TS 5.3.12.1

प्रजापतेरिति प्रजा - पतेः । अक्षि । अश्वयत् । तत् । परेति । अपतत् । तत् । अश्वः । अभवत् । यत् । अश्वयत् । तत् । अश्वस्य । अश्वत्वमित्यश्व- त्वम् । तत् । देवाः । अश्वमेधेनेत्यश्व - मेधेन । एव । प्रतीति । अद्धुः । एषः । वै । प्रजापतिमिति प्रजा - पतिम् । सर्वम् । करोति । यः । अश्वमेधेनेत्यश्व - मेधेन । यजते । सर्वः । एव । भवति । सर्वस्य । वै । एषा । प्रायश्चित्तिः । सर्वस्य । भेषजम् । सर्वम् । वै । एतेन । पाप्मानम् । देवाः । अतरन् । अपीति । वै । एतेन । ब्रह्महत्यामिति ब्रह्म - हत्याम् । अतरन् । सर्वम् । पाप्मानम् । 47

TS 5.3.12.2

त॒र॒ति । त॒र॒ति । ब्र॒ह्म॒ह॒त्यामि॒ति ब्र॒ह्म - ह॒त्याम् । यः । अ॒श्व॒मे॒धेनेत्य॑श्व - मे॒धेन॑ । यज॑ते । यः ।
 उ॒ । च॒ । ए॒न॒म् । ए॒व॒म् । वेद॑ । उ॒त्त॑र॒मित्यु॒त् - त॒र॒म् । वै । तत् । प्र॒जाप॑तेरिति प्र॒जा - प॒तेः ।
 अ॒क्षि॑ । अ॒श्व॒य॒त् । तस्मा॑त् । अ॒श्व॑स्य । उ॒त्त॑र॒त इत्यु॑त् - त॒र॒तः । अवे॑ति । द्य॒न्ति । द॒क्षि॒ण॒तः
 । अ॒न्येष्वा॑म् । प॒शूना॑म् । वै॒त॒सः । क॒टः । भ॒व॒ति । अ॒प्सुयो॑निरित्य॒प्सु - यो॒निः । वै । अ॒श्वः
 । अ॒प्सुज॑ इत्य॒प्सु - जः । वे॒त॒सः । स्वे । ए॒व । ए॒न॒म् । यो॒नौ । प्र॒तीति॑ । स्था॒प॒य॒ति ।
 च॒तु॒ष्टोम॑ इति चतुः - स्तो॒मः । स्तो॒मः । भ॒व॒ति । स॒र॒ट् । ह॒ । वै । अ॒श्व॑स्य । स॒क्थि॑ । ए॒ति
 । अ॒वृ॒ह॒त् ( ) । तत् । दे॒वाः । च॒तु॒ष्टो॒मेनेति॑ चतुः-स्तो॒मेन॑ । ए॒व । प्र॒तीति॑ । अ॒द॒धुः । यत् ।
 च॒तु॒ष्टोम॑ इति चतुः - स्तो॒मः । स्तो॒मः । भ॒व॑ति । अ॒श्व॑स्य । स॒र्व॒त्वाये॑ति सर्व - त्वाय॑ ॥ 48

(सर्वम पाप्मानं - मवृहद् - द्वादश च) (A12)

praSna korvai with starting padams of 1 to 12 anuvAkams :-

(उ॒थ्स॒न्न॒य॒ज्ञ - इन्द्रा॑ग्नी - दे॒वा वा अ॑क्ष॒णया॒स्तो॒मीया॑ - अ॒ग्नेर्भा॑गौ - ऽस्य॑ग्ने जा॒तान् - र॒श्मि॑रिति -
 ना॒क॒स॒द्भिः - छ॒न्दा॑श्सि - सर्वा॑भ्यो - वृ॒ष्टि॑सनी - दे॒वासु॑राः क॒नीया॑श्सः - प्र॒जाप॑तेरक्षि - द्वाद॑श)

korvai with starting padams of 1, 11, 21 series of pa jCAtis :-

(उ॒थ्स॒न्न॒य॒ज्ञो - दे॒वा वै - यस्य॑ मुख्य॒वती॑ - ना॒क॒स॒द्भिरे॑ - वै ताभि॑र - ष्ठा॒च॒त्वारि॑श्शत)

first and last padam of third praSnam of 5th kANDam

(उ॒थ्स॒न्न॒य॒ज्ञः - सर्व॑त्वाय)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां पञ्चमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः समाप्तः ॥
